



ทฤษฎี “ความหวง” ในงานวิจัยดนตรี

ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์¹

บทคัดย่อ

ทฤษฎี “ความหวง” เป็นทฤษฎีที่อธิบายความเป็นจริงในชั้นความลับของข้อมูลที่มีความสำคัญต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่ต้องการรักษาไว้อย่างมีเหตุผล ระดับชั้นความหวงจำแนกออกเป็น 4 ระดับ คือความหวงสุดยอด ความหวงมาก ความหวงน้อย และไม่หวง แต่ละระดับมีนัยของความสำคัญแตกต่างกัน ทฤษฎีความหวงใช้ได้กับงานวิจัยหรือลักษณะการศึกษาอื่น ๆ ทั่วไป สำหรับในมิติของดนตรีซึ่งเป็นศาสตร์ศิลป์ที่นักดนตรีได้สร้างสรรค์อย่างวิจิตร เนื้อหาสาระศิลปะในส่วนของการบรรณวิธีคิด เทคนิคการปฏิบัติ จนถึงขั้นฝีมือสุดยอด นับเป็นความสำคัญที่มีต่อศิลปินต่อสำนักดนตรีหรือสถาบันดนตรี เป็นสิ่งมีคุณค่าที่ต้องหวงไว้อย่างยิ่ง ในการทำวิจัยดนตรีนักวิจัยจึงต้องพิจารณาความซับซ้อนที่มีอยู่ เพราะครูดนตรีหรือนักดนตรีที่เลือกเป็นประชากรตัวอย่างในงานวิจัยอาจจะให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูล ให้อย่างไตร่ตรอง ให้บ้าง ไม่ให้บ้าง นักวิจัยต้องเคารพการตัดสินใจของบุคคลข้อมูลและถือปฏิบัติทั้งต่อบุคคลและต่อสาระข้อมูลนั้น มีจริยบรรณ มีจริยธรรมการวิจัย และถือปฏิบัติในกระบวนการวิธีต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบ

คำสำคัญ : ทฤษฎี, ความหวง, งานวิจัยดนตรี

Abstract

The “jealousy” theory is a supposition that explains the truth in the secrecy level of information which is important to a person or an organization that wants to rationally preserve it. The degree of jealousy is classified into four levels including extreme jealousy, high jealousy, low jealousy and no jealousy, in which each level implies different significances. The “jealousy” theory can be applied in research or any other general educations. In the dimension of music, which is the art that the musicians have finely crafted, the core contents in the areas of thinking processes, practical techniques and ultimate skills are greatly important for the artists, music offices or music institutes. That is, they are highly valued for jealousy. In conducting a music research, the researchers need to determine the existed complexity because the music teachers or musicians, selected as sample population in the study, might or might not give cooperation and information. The researchers must respect the decision of the informants. This notion must be applied to both the informants

¹ รองศาสตราจารย์ สังกัดวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล



and information. The researchers must have ethic, research ethic, and responsibility in all processes.

Keywords : Theory, Jealousy, Music Research

บทนำ

ความหวงเป็นชั้นความลับที่มีความสำคัญ มีความเป็นเหตุเป็นผล ชั้นความลับนี้เกิดมีขึ้นทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับองค์กร หน่วยงาน ระดับประเทศ ระดับนานาชาติ ความลับที่ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้า การสร้างความแข็งแกร่งให้แก่บุคคลหรือหน่วยงานเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น โดยเฉพาะความหวงในชั้นความลับ ความลับในกระบวนการวิคิด วิธีทำ สูตร เคล็ดลับ เทคนิค ค่ายกล แผนงาน แผนปฏิบัติการ ลายแทง และอีกมากมายที่ต้องถือครองยึดไว้เฉพาะเจาะจงในชั้นของการศึกษาวิชาความรู้ที่จัดเป็นองค์ความรู้ มีการปกปิดส่วนสำคัญ การปกปิดคือความหวง หวงไว้เฉพาะตนไม่ประสงค์แพร่พรายออกไป ในอดีตศาสตร์ต่าง ๆ เช่น วิชาช่าง วิชาศิลป์ วิชาแพทย์แผนโบราณ วิชาการต่อสู้ป้องกันตัว วิชาเกี่ยวกับคุณไสยศาสตร์ วิชาดังกล่าวมีการศึกษา ถ่ายทอด สืบทอดกันในกลุ่มบุตรหลาน ศิษย์ที่ใกล้ชิดสนิทใจไว้นั่นเอง จึงได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชา ส่วนการถ่ายทอดของครูสู่ศิษย์ก็มีระดับของการให้ จึงเป็นหนทางของทฤษฎีความหวง

ปรากฏการณ์ความหวงและความลับ

วิทยาการสุดยอดที่เป็นชั้นความลับมีเกิดขึ้นมาครั้งอดีต ชาวอียิปต์โบราณมีความรู้ชั้นสูงในการรักษาร่างของกษัตริย์และคนชั้นสูงมิให้เน่าเปื่อย เป็นมัมมี่ที่คงสภาพของร่างศพไว้มิให้เสื่อมสลายเพื่อรอวันในอนาคตซึ่งมีความเชื่อว่ามีโลกอนาคตที่จะกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่ ความรู้ที่คิดค้นพัฒนาขึ้นมาเป็นความลับที่หวงไว้ในบุคคลที่เกี่ยวข้องในวงจำกัดทั้งไม่กระจายความรู้ไปยังบุคคลภายนอก ความสุดยอดของวิทยาการที่ชาวอียิปต์ใช้ ในปัจจุบันเมื่อมีการขุดพบมัมมี่ แม้ว่าเวลาผ่านมานานับพันปีแล้วแต่ร่างของมัมมี่ก็ยังคงสภาพเหมือนคนนอนหลับ วิธีการเช่นนั้นเป็นความลับสูงสุดที่หวงแหน ความรู้และวิธีปฏิบัติการรักษา กรรมวิธี น้ำยา ตัวยาสำคัญเป็นความรู้ลึกที่ล้ำค่า ความรู้เหล่านั้นจึงเป็นสิ่งหวงแหน รู้เฉพาะของกลุ่มชนชั้นสูงและบุคคลที่มีหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ เมื่อสังคมประสบของสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุของสงครามหรือการปกครองก็เกิดสภาวะของการสิ้นสุดองค์ความรู้เหล่านั้นไป วิทยาการในปัจจุบันที่นับว่ามีความก้าวหน้าอย่างมาก แต่ก็ยังมีอาจที่จะล่องรู้ในองค์ความรู้ที่สามารถใช้น้ำยา ตัวยา กรรมวิธีรักษาร่างมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตได้เท่าเทียมกับชาวอียิปต์โบราณ

ลักษณะและเรื่องราวของความหวงมีตัวอย่างอีกหลายลักษณะ เช่นนักปรุงอาหารของร้านอาหารจำนวนมากที่เก็บความลับของสูตรปรุงอาหารด้วยความหวง สูตรปรุงอาหารล้ำเลิศที่มีอยู่ประกอบด้วยส่วนผสมที่ประกอบด้วยเครื่องปรุงหลากหลาย กระบวนการวิธีการทำ สูตรยา



รักษาโรคภัยไข้ป่วยที่บริษัทต้องรักษาความลับนั้นไว้ในเกือบทุกขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่าง ๆ ของบริษัทมีการรักษาเพื่อป้องกันมิให้บริษัทอื่นนำไปสร้างหรือผลิตมาเป็นคู่แข่งทางการค้า ชั้นความลับทางทหารยังมีระดับขั้นสุดคือความหวงสุดยอด มีการพลางความลับให้เกิดเรื่องจริงมาก จริงน้อย จริงอำพราง ให้ฝ่ายตรงข้ามเกิดความสับสน การผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ ผลิตยานอวกาศเพื่อส่งไปปฏิบัติการนอกโลก เมื่อหวงมาก บุคคลหรือหน่วยงานอื่นก็มีความประสงค์อยากรู้อยากทำบ้าง จึงมีการวางแผนซ้อนแผนเพื่อจารกรรมล้วงความลับ และหลายประเทศก็สามารถล้วงความลับในข้อมูลทุกวิถีทางที่จะกระทำได้ ความลับกับความหวงจึงมีความเป็นทั้งเหตุและผลร่วมกันเสมอ

ระบบราชการของไทย มีระดับชั้นความลับที่เป็นข้อมูลหวง บางเรื่องกำหนดเป็นเรื่องลับสุดยอดของชาติ ในระดับหน่วยงานมีการออกหนังสือติดต่อและกำกับไว้ที่หน้าของจดหมายราชการหรือหัวหนังสือว่า ลับที่สุด ลับปกปิด ลับมาก ลับ ข้าราชการจึงต่างต้องรับผิดชอบในการรักษาความลับซึ่งเป็นข้อมูลหวงนั้นอย่างมีวินัย ถือเป็นความผิดหากไม่ปฏิบัติเช่นนั้นที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานทั้งการเงิน การธนาคาร การทหาร แนวปฏิบัติ ข้อมูลบุคคล ข้อมูลจากการประชุมสำคัญ ๆ ข้าราชการทุกคน พนักงานราชการ ทุกคนจึงถือปฏิบัติความลับระดับต่าง ๆ ของทางราชการอย่างเคร่งครัด ความหวงข้อมูลต่าง ๆ มีผลประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน เพื่อความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้า และเพื่อป้องกันความเสียหายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นต่อทางราชการ

การประกอบวิชาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างหล่อ ช่างออกแบบ ช่างปั้น สถาปนิกในอดีตแพทย์แผนไทย ต่างมีหลักวิชาการหรือมรดกความรู้เฉพาะของตน มีการปกป้องรักษา มีถ่ายทอดเป็นมรดกภูมิปัญญาต่อกันมา สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดมีขึ้นถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ และมีความสำคัญต่อวิถีชนของแต่ละกลุ่มชน ความหวงจึงเกิดขึ้นดังพบว่าช่างหล่อสัมฤทธิ์หล่อพระพุทธรูปหล่อเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เช่น ลูกขี้ผึ้งให้เกิดเสียงตรงตามระดับเสียงของเครื่องดนตรี เป็นต้น ช่างผู้สร้างมีสูตร มีส่วนผสมของโลหะ มีการมวิธีผลิตที่รักษาอยู่เฉพาะในครอบครัวหรือในบรรดาศิษย์ที่ใกล้ชิด ช่างแกะสลักชิ้นงานที่สำคัญและถือเป็นสุดยอดของฝีมืองานบางชิ้นเมื่อสร้างขึ้นดีที่สุด สวยที่สุด เต็มฝีมือการสร้างแล้ว ช่างจึงนำเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้นไปทำลายด้วยการโยนทิ้งลงแม่น้ำ ฝังดิน เพื่อมิให้น่ากลับมาสร้างใหม่หรือใช้ได้อีก สถาปนิกที่ก่อสร้างปราสาทราชวัง อาคารบ้านเรือน มีกลวิธีและชั้นเชิงด้วยศาสตร์เฉพาะ แพทย์แผนไทยมีสูตรปรุงยาที่รักษาไว้สุดยอด ไม่แพร่พรายผู้ใดภายนอก วิธีการเช่นนี้มีตัวอย่างเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวบูรณะวัดโพธิ์ หรือวัดพระเชตุพน-วิมลมังคลาราม พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ระดมแพทย์เก่ง ๆ ในสมัยนั้นบอกสูตรตัวยาที่ใช้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เพื่อถ่ายทอดและจารึกสลักบนแผ่นหินอ่อนติดประกอบไว้ตามผนังระเบียงวัดเพื่อมิให้เกิดการบิดเบือนข้อมูลของแพทย์ที่ทรงเรียกเข้ามาบอกความลับของสูตรยา หรือป้องกันแพทย์ที่บอกไม่ตรงด้วยหวงความลับ หรืออาจบอกสูตรไม่ครบ ไม่ตรง พระบาทสมเด็จพระนั่ง



เกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดฯ ให้จัดพิธีตักน้ำสาบาน สืบแข่งแพทย์ที่ไม่บอกสูตรลับ ไม่บอกตัวยา ให้หมด ดังนั้นความรู้ที่สลักไว้บนหินอ่อนตามผนังตามระเบียบศาลารายของวัดโพธิ์จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาของจารึกแห่งความทรงจำเป็นแหล่งเรียนรู้ พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงให้ดำเนินการในครั้งนั้น ช่วยให้ประชาชนนำไปใช้ในการรักษาพยาบาล เป็นที่พึ่งพาของราษฎรในยุคสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี ทั้งยังส่งผลให้ยาแพทย์แผนไทยหลายชนิดที่จำหน่ายหรือใช้ในหมู่แพทย์ทางเลือกก็ยังคงสืบทอดและใช้อยู่ในปัจจุบัน

คุณค่าขององค์ความรู้ ความลับ ความหวง

ความหวง เป็นหวงที่มีคุณค่า ความมีคุณค่าคือความลับ ความลับคือองค์ความรู้ องค์ความรู้คือหลักหรือตัวตนความรู้ที่ปรากฏทั้งรูปธรรมและนามธรรม รูปธรรมเป็นสภาพของวัตถุที่จับต้องได้เป็นมวลรวมของผลิตภัณฑ์ ชิ้นงาน หรือวัตถุที่เคล้าเคลือบด้วยความเชื่อว่าดี ยิ่ง ดังพบว่าพระเครื่องชั้นนำ เช่นพระสมเด็จ พระชุดเบญจภาคี เครื่องรางของขลังที่บุคคลมีไว้ครอบครอง และสะสม นักเล่นพระเครื่องต่างมีความหวงแหน ส่วนที่เป็นนามธรรมคือองค์ความรู้ในสิ่งที่รู้ รู้ในกระบวนการคิด กระบวนการวิธีกระทำให้เกิดชิ้นงานรูปธรรม การถักทอผ้าให้เกิดลวดลายงดงามด้วยฝีมือ ช่างทอผ้ามีวิธีคิดวิธีกระทำอย่างไร ทำราของนาฏศิลป์ที่รำรำด้วยท่วงท่าลีลาสวยงาม เกิดการคิดทำรำ ฟ้อน เต้น เชิดหนัง ชักรูป คิดได้อย่างไร ทำได้อย่างไร อะไรคือองค์ประกอบหรือปัจจัยให้คิดทำได้เช่นนั้น เมื่อคิดแล้วการถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์ได้จริงครบถ้วนอย่างไร เช่นเดียวกับนักดนตรีที่คิดแต่งทำนองเพลง สร้างสรรค์เทคนิควิธีบรรเลงอย่างวิจิตร ทำนองคิดอย่างไร และเมื่อคิดแล้วเกิดเป็นเพลงเดี่ยว เกิดเป็นเพลงระดับฝีมือ ครูผู้ครอบครองรู้นั้นเต็มใจหรือพร้อมเสมอที่จะมอบให้แก่ศิษย์ทุกคน นักดนตรีทุกคนมีความเป็นจริงหรือไม่ ? ความจริงที่ประจักษ์คือท่านหวงศาสตร์และศิลป์ของท่าน สำหรับการวิจัยที่มีการศึกษาเชิงปฏิบัติภาคสมบูรณจากครูหรือบุคคลข้อมูลระดับคุณค่าที่ครบพร้อมด้วยความหวง นักวิจัยจะทำงานอย่างไรให้ได้ตามวัตถุประสงค์หรือคำถามวิจัยได้ถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่อย่างไร ทฤษฎีความหวงจึงมีความสำคัญอย่างหนึ่งของการใช้เพื่อศึกษาหรือไม่ศึกษา

ทฤษฎี “ความหวง”

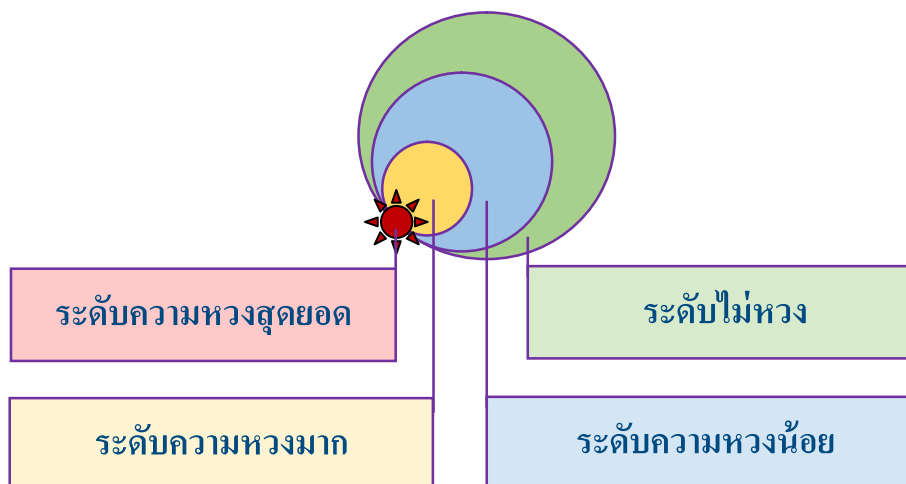
“หวง” ในสารัตถะตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ นิยามมีความหมายถึงสรรพสิ่งของนามธรรมหรือรูปธรรมที่อยู่ในความนึกคิด หรือในการครอบครองของบุคคล สรรพสิ่งที่เป็นนามธรรม ปรากฏในองค์ความรู้ความสามารถที่แสดงออกมา กระบวนการความคิด ความเชื่อ และบรรดาสิ่งที่จับต้องไม่ได้ สรรพสิ่งที่เป็นรูปธรรม ปรากฏในสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องมือประกอบอาชีพ เครื่องมือประกอบกิจกรรม พิธีกรรม ตลอดจนบรรดาสิ่งที่จับต้องได้ บุคคลผู้ครอบครองให้คุณค่า ความสำคัญ มีความรักหวงแหน จึงต้องการครอบครองรักษาไว้ ถนอมไว้ ปกป้องไว้ เก็บไว้ ควบคุมไว้ ดูแลไว้ ยึดถือไว้ ไม่ต้องการถ่ายทอด ไม่ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ ไม่ต้องการเปิดเผย ไม่ต้องการให้ จัดเป็นความลับที่มีความประสงค์ปกปิด แต่เมื่อบุคคลผู้ครอบครอง



ต้องการละความหวง คลายการหวง จึงเกิดระดับ “หวง” ขึ้นโดยประมวลคิดความหวงจึงปรากฏ ตั้งแต่ความหวงระดับน้อยไปจนถึงหวงสุดยอด ผู้เป็นผู้ครอบครองต้องมีการพิจารณาคัดเลือกผู้รับ อย่างพิถีพิถัน ผู้รับเป็นผู้มีความสัมพันธ์ในระดับที่แตกต่างกัน บุคคลผู้มอบจึงจะพิจารณามอบให้ ตามระดับ หากผู้รับมีระดับความสัมพันธ์น้อยหรือมาก ระดับของความหวงก็มีความแตกต่างกันไป

ทฤษฎีความหวงเป็นข้อสรุปทางวิชาการ มีเหตุผลของความเป็นรากฐานในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ความหวงในสิ่งของซึ่งเป็นของผู้ครอบครอง เป็นความหวงของรูปธรรมที่จับต้องได้ แต่ความหวงในด้านนามธรรมเป็นความหวงที่จับต้องไม่ได้ ปรากฏการณ์ของความสำคัญ ความมีคุณค่า ความเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ เป็นความลับของบุคคลหรือของสถาบัน โดยเฉพาะข้อมูลขององค์ความรู้ สูตร กระบวนวิธีคิด เทคนิควิธีเฉพาะที่นำไปสู่ทักษะปฏิบัติการ ความหวงเกิดขึ้น เพราะบุคคลผู้ครอบครองต้องการสงวนรักษา เก็บถนอม ต้องการครอบครองไว้ เพื่อประโยชน์ เพื่อเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การนำไปสู่มติให้เกิดผล เกิดหนทาง ก่อให้เกิดความรู้ ความสามารถ เกิดการขับเคลื่อนหรือลักษณะการต่าง ๆ จนอยู่ในลักษณะตามความหมาย “หวง” บุคคลผู้ครอบครองต้องการปกป้องให้สิ่งต่าง ๆ นั้นยังคงอยู่ในตัวของบุคคลนั้น หรือของสถาบันซึ่งยังให้เกิดความมั่นคงของสถาบัน ของหน่วยงาน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับขนาดเล็กไปจนถึงระดับชาติ หรือโครงการร่วมของประชาชาติ เพื่อการดำรงอยู่ของอาชีพ การงาน การดำเนินวิถีชีวิต แม้ว่าความหวง ต้องสงวนรักษา แต่ความหวงก็ยังมีการให้หรือถ่ายทอดต่อไป ในทฤษฎีนี้กำหนดไว้ 4 ระดับ คือ ระดับความหวงสูงสุด ระดับความหวงมาก ระดับความหวงน้อย และระดับไม่หวง ตามแผนภูมิดังนี้

ระดับ “ความหวง”





จากแผนภูมิที่แสดงระดับความหวง ความหวงเกิดมีขึ้นเสมอ โดยเฉพาะความรู้ซึ่งมีการสั่งสมจากการศึกษาเล่าเรียน การได้ยินได้ฟังได้เห็นได้สัมผัสจับต้อง การวิจัยที่มุ่งหมายถึงการแสวงหาความรู้ใหม่ การสังเคราะห์ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ การสั่งสมจากประสบการณ์ การฝึกฝนทักษะจนเกิดความเชี่ยวชาญ เมื่อบุคคลเป็นผู้มี เป็นผู้รู้แล้ว สิ่งดังกล่าวจึงมีความสุดยอดในศาสตร์ บุคคลจึงหวงแหน เพื่อรักษาและคงไว้ในสิ่งที่มีนั้นให้คงอยู่ต่อไป ในอรรถาธิบายนี้สามารถนำไปเป็นแนวคิด แนวทางในการวิเคราะห์ ตีค่า หรือใช้ปฏิบัติการในการวิจัย การศึกษา การเข้าถึงสาระที่อยู่ในความหวงในทุกสถานการณ์โดยสามารถทำความเข้าใจและนำไปปรับใช้ ทฤษฎีความหวงนี้ใช้กับการวิจัยดนตรีแควดวงบริบทของดนตรี เช่น ด้านสังคม วัฒนธรรม และในส่วนของศิลปกรรม

ความหวงกับงานวิจัยดนตรี

ในวิทยาการดนตรีไทย มีมิติของความหวง หวงที่เกิดมีขึ้นนั้นเพราะนักดนตรีผู้เป็นครูต้องหวงไว้ เพื่อสืบทอดให้แก่บุตรหลานที่รักที่สุดเพราะมีความไว้วางใจมากที่สุด เช่นเดียวกับศิษย์ที่ร่ำเรียนศิลปวิทยาการในสำนักดนตรีของครู ครูดนตรีก็ยังกำหนดแบ่งชั้นของศิษย์ที่รักและไว้วางใจที่สุดในการถ่ายทอดเทคนิควิธีขั้นสูงสุดให้ วงล้อมของศิษย์อาจตัดเทียมกับบุตรหลานของครูหรือน้อยกว่าก็ได้ แต่บุคคลในระดับนี้ก็ยังคงอยู่ในระดับความหวงสุดยอด ครูดนตรีบางท่านก่อนเมื่อรับศิษย์จึงต้องพิจารณาถึงเทือกเถาเหล่ากอ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด เช่น เป็นบุตรหลานของเพื่อนสนิทหรือบุคคลที่เคารพ บางรายเมื่อฝากตัวเป็นศิษย์แล้วต้องนำดวงชะตาไปผูกก่อนว่ามิดวงสมพงศ์กันไหม ก่อนตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับ วิถีวัฒนธรรมดนตรีจึงมีความซับซ้อนคละไปกับความเชื่อ พิธีกรรม และวิถีปฏิบัติ มินัยที่ซ่อนแทรกอยู่ในกระบวนการ ตั้งแต่การเลือกวันพฤหัสบดีที่นับถือว่าเป็นวันครู บางแห่งกำหนดรับศิษย์ในช่วงเวลาก่อนเที่ยงวัน นำขันที่บรรจุด้วยผ้าขาวดอกไม้มงคล รูปเทียน บางแห่งเพิ่มด้ายที่สนเข็มด้วยมินัยถึงมิติของความหมายว่า “ได้ - ด้าย” สีขาวของผ้าแทนความบริสุทธิ์ ดอกไม้มงคลเพื่อความประสงค์ของการเล่าเรียน คือ ดอกเข็มแทนความเยียบแหลม ดอกมะเขือแทนสัมฤทธิ์ผลของการศึกษาเล่าเรียน เพราะดอกมะเขือเมื่อเป็นดอกแล้วมักติดผลและภายในผลมะเขือมีเมล็ดจำนวนมากสื่อถึงความรู้ที่จะได้รับ หย้าแพรกแทนความงอกงามของความรู้ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว

ครูดนตรีบางท่านตั้งเครื่องบูชาประกอบด้วยเครื่องเช่นสังเวย นำศิษย์บูชาครูเทพเจ้าครูของครูของครูที่ล่วงลับไปแล้ว จับมือศิษย์ตี ตีต สี เป่า ด้วยทำนองเพลงเริ่มต้นเพื่อเป็นนิมิตพิธีครูบางท่านอาจซับซ้อนน้อยกว่าที่กล่าวนี้ เมื่อรับเป็นศิษย์แล้วมิได้หมายความว่าศิษย์ผู้นั้นจะได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ขั้นสุดยอด ระยะเวลาที่แสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียรในการร่ำเรียนฝึกซ้อม ปฏิบัติกรรม หรือวัฏปฏิบัติเป็น เช่นไร ในระดับนี้ศิษย์จึงมักอยู่พักพิงอยู่ที่บ้านหรือสำนักดนตรีของครูร่วมกับศิษย์คนอื่น ๆ อยู่รับใช้ใกล้ชิดกับครู รับความรู้และคำสั่งสอนต่าง ๆ ความสัมพันธ์เช่นนี้ครูจึงเสมือนบุพการีคนที่สองรองจากพ่อแม่ของตน ดังคำกล่าวในวัฒนธรรมไทยว่า “ครูคือพ่อแม่คนที่สอง” ไม่เพียงเท่านั้นเพราะเมื่อครูต่อเพลงขึ้นสูงที่ครูมีอยู่ ความหวงนั้น



ปรากฏชัดขึ้นอย่างน้อย 4 ระดับคือขั้นของระดับความหวังสุดยอด ความหวังมาก ความหวังน้อย และไม่หวัง ความหวังนั้นมักอยู่ที่เพลงประเภทเพลงเดี่ยวชั้นฝีมือ เทคนิคเฉพาะของการบรรเลงเครื่องดนตรี ขั้บร้อง ครูหลายท่านเกรงกังวลว่าเมื่อถ่ายทอดไปแล้วศิษย์อาจย้อนกลับมาประลองแสดงความปิกกล้าหาแข็ง แย่ความรู้ของครู ครูดนตรีจึงมักกล่าวถึงและคิดปฏิเสธศิษย์ประเภทนี้ว่า “ศิษย์ล้างครู” ขั้นความหวังนี้นับเป็นระดับสุดยอดของความรู้ที่ครูพิจารณาว่าจะถ่ายทอดให้หรือไม่ให้ และเมื่อพิจารณาแล้วว่าจะให้ จึงต้องตั้งเครื่องพิธีให้สาบานตามที่ครูต้องการก่อนการถ่ายทอด เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าศิษย์นั้นตั้งใจกับคำว่า “ใช่”

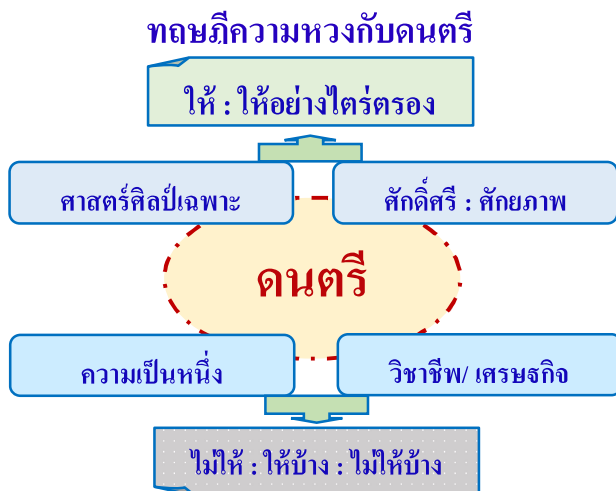
มีตัวอย่างจริงของความหวังระดับสุดยอด ครูดนตรีท่านหนึ่งเป็นนักระนาดและเป็นศิษย์คนหนึ่งของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) (พ.ศ. 2424 - 2497) ครูดนตรีท่านนี้มีถิ่นพำนักที่อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บุตรชายคนหนึ่งเป็นนักระนาดที่มีฝีมือได้เล่าว่าคุณพ่อหวงวิชามาก แม้กระทั่งบุตรชายของตนเอง กว่าจะต่อเพลงให้มักกล่าวแก่บุตรว่า “ถ้าไม่ใช่ลูกของท่านเองก็จะไม่ต่อเพลงให้” กล่าวเช่นนี้บ่อยครั้ง และถ่ายทอดเทคนิควิธีของเพลงเดี่ยวให้ การต่อเพลงแต่ละเพลงใช้เวลามาก บุตรชายจึงกล่าวกับคุณพ่อว่า “ถ้าหวงวิชาเช่นนี้ ตายไปแล้วก็จะไม่มีใครได้เพลง” ท่านจึงว่า “ท่านจะนำความรู้นี้ให้ตายไปพร้อมกับตัวของท่าน” ข้อสรุปของตัวอย่างนี้คือในปัจจุบัน (พ.ศ. 2561) ท่านถึงแก่กรรมไปหลายปีแล้วและนำความรู้ดนตรีชั้นเยี่ยมไปพร้อมกับท่านด้วย อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ครูดนตรีอาวุโสท่านหนึ่งมีบ้านที่พำนักอยู่ย่านถนนเจริญสนิทวงศ์ ฝั่งธนบุรี มีความหวังในความรู้ความเชี่ยวชาญที่ท่านครอบครอง ท่านมีบุตรชายรับราชการสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ก่อนบุตรชายจะรับราชการได้เรียนสาขาวิชาดุริยางค์ไทยที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ จึงต่อเพลงจากครูที่วิทยาลัยนาฏศิลป์และเมื่อรับราชการก็ต่อเพลงจากครูซึ่งเป็นศิลปินดนตรีที่กองการสังคีต (ปัจจุบันคือสำนักการสังคีต กรมศิลปากร) เพราะต้องใช้ทางบรรเลงตามแนวของกรมศิลปากร แม้ว่าครูดนตรีอาวุโสมีความประสงค์ในการถ่ายทอดความรู้ของท่านก็ต้องให้แก่บุตรให้บุตรต่อเพลงรับการถ่ายทอดเพลงของท่าน แต่บุตรชายก็ไม่ใส่ใจที่จะรับความรู้คือไม่เรียนเพลงจากท่าน ท้ายที่สุดครูดนตรีอาวุโสท่านที่กล่าวถึงนี้ก็ขายเครื่องดนตรีที่บ้านไปจนหมดสิ้น เวลาต่อมาความรู้ชั้นยอดก็ไปยังโลกหลังความตายพร้อมท่านด้วย ตัวอย่างนี้เป็นประเด็นของกระบวนการส่งทอดกับการรับทอดไม่สอดคล้องกัน

ในการต่อเพลงโดยเฉพาะเพลงเดี่ยวที่ต้องใช้ฝีมือและเป็นทางเพลงที่ครูได้รับถ่ายทอดมาจากครูของท่านที่ครูของท่านรับการถ่ายทอดจากครูท่านก่อน ๆ ทางเพลงเดี่ยวเครื่องดนตรีนี้ถือเป็นสุดยอดของความรู้และทักษะปฏิบัติ ทางเพลงเหล่านี้มีทั้งทางปี ทางระนาดเอก ทางระนาดทุ้ม ทางฆ้องวงใหญ่ ทางจะเข้ ทางซอสามสาย ทางซอด้วง ทางซออู้ ทางซิม แต่ละสายสำนักต่างหวงแหนและสืบทอดให้แก่ศิษย์ที่พิจารณาแล้วว่าจะมีความเหมาะสมที่จะต่อเพลงเหล่านั้นให้ ในบรรดาเพลงเดี่ยวอีกลักษณะหนึ่งคือการปรุงทางให้ใหม่ หรือความคุณค่าลดลงกว่าเพลงสุดยอดชั้นฝีมือ เพลงเหล่านี้อยู่ในระดับ “หวังมาก” โอกาสที่ศิษย์จะได้รับการถ่ายทอดมี



โอกาสมากกว่า นักดนตรีส่วนมากได้เรียนรู้เพลงลักษณะนี้ ปรากฏชัดเจนเมื่อศิษย์เรียนดนตรีในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาที่หลักสูตรกำหนดให้เรียนเพลงเดี่ยวเครื่องดนตรี ทั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เปิดหลักสูตรดนตรีไทย เป็นภาคบังคับที่ครูดนตรีต้องสอนและนักเรียนนักศึกษาต้องเรียน ครูจึงสอนให้ตามข้อกำหนดที่ปรากฏในคำอธิบายรายวิชา แม้ว่าหวมมากก็ต้องสอน ซึ่งในระดับความหวมมากนั้นศิษย์ที่ใกล้ชิดบางรายก็มีโอกาสได้ต่อเพลงระดับหวมที่สุดได้เช่นกันเมื่อครูพิจารณาแล้วว่าต่อเพลงระดับฝีมือและเป็นทางเพลงที่ครูรักษาไว้

ความหวมที่เกิดขึ้นในระดับความหวมสุดยอดนี้ เกิดขึ้นด้วยประเด็นใด ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น สิ่งที่ว่าทำไมนี้ มีเหตุผลใด การพิจารณาในมิติดนตรีของนักดนตรีต้องเปิดใจกว้างเนื่องจากมี 2 ลักษณะในศาสตร์และศิลป์ของดนตรี คือ ปรากฏการณ์ที่นักดนตรีแสดงออกมาในรูปของเทคนิควิธีที่ซับซ้อนของการบรรเลงหรือขับร้อง และสำเนียงทำนอง เสียงจังหวะหน้าทับเพลงกลอง รวมไปถึงกลวิธีการขับรับเสภาด้วยศาสตร์ศิลป์ทั้ง 2 ลักษณะจัดเป็นส่วนที่จับต้องไม่ได้ว่านักดนตรี และครูดนตรีผู้เป็นต้นคิดได้สร้างสรรค์นั้นท่านใช้ความรู้ใด ทำให้เกิดมีขึ้นจึงไม่ต้องหันไปคิดว่าทำไมหรือเหตุผลใดที่เกิดขึ้น คุณค่าและมูลค่าได้ผสมผสานกันเป็นหนึ่งเดียวที่นักดนตรีต้องการรักษาไว้ ศาสตร์ศิลป์คือองค์ความรู้ที่บ่งบอกความเชี่ยวชาญเป็น ตัวตนของความสุดยอดที่แสดงทั้งศักดิ์ศรีและความเลิกล้ำของครูดนตรี แสดงความเป็นศาสตร์เฉพาะทั้งยังเกี่ยวเนื่องไปยังเป็นวิชาชีพที่นำไปสู่การประกอบอาชีพดนตรี ครูดนตรีหรือนักดนตรีจึงเกิดความหวม ดังปรากฏข้อมูลของครูดนตรีที่มีชื่อเสียงในอดีต ให้หรือก่อนให้ต้องไตร่ตรองอย่างพิถีพิถันก่อนที่จะถ่ายทอดศาสตร์ศิลป์ดนตรีให้แก่ศิษย์ บุตรหลานของท่านที่เป็นนักดนตรีของสำนักดนตรีเป็นบุคคลแรก ๆ ที่ได้รับโอกาสของการถ่ายทอดนี้ ศิษย์อื่นที่ร่ำเรียนในสำนักของครูคือบุคคลที่ได้รับโอกาสนั้นเช่นกัน แต่ครูก็ต้องระแวงว่าจะเกิดสภาวะของศิษย์คิดล้างครูหรือไม่ จึงถ่ายทอดให้อย่างเต็มที่ ถ่ายทอดให้บ้าง และไม่ยอมที่จะถ่ายทอดศาสตร์ศิลป์ในระดับสุดยอดนี้ ดังสรุปแผนภูมิประกอบดังนี้





ในงานวิจัยดนตรีที่อยู่ในวงวิชาการพบชิ้นงานของศาสตร์ศิลปดนตรีชั้นสุดของฝีมือ ที่อยู่ในระดับความหวงสุดยอดนี้น้อยมาก หรือนำเสนอข้อมูลโดยตรงของข้อมูลจากครูดนตรีหรือนักดนตรี ทั้งนี้การนำข้อมูลภาพเคลื่อนไหว หรือเสียงที่มีการบันทึกไว้ เช่น จากแผ่นเสียงโบราณ มาวิเคราะห์เทคนิควิธี สาระเหล่านี้มิใช่เนื้อความที่กล่าวถึง เพราะเป็นข้อมูลชั้นรองและไม่สามารถเข้าถึงความซับซ้อนของเทคนิคการบรรเลงเพลงหรือการปฏิบัติเครื่องดนตรีนั้นได้เลย การให้หรือให้อย่างไต่ตรองของครูดนตรีซึ่งเป็นบุคคลข้อมูลจึงปรากฏชัดเจนและมีความเป็นไปได้สูงในการศึกษาด้านทักษะปฏิบัติ เพราะดนตรีเป็นศาสตร์ศิลป์เฉพาะ เป็นเรื่องของศักดิ์ศรีที่แสดงออกด้านศักยภาพของความรู้ความสามารถทางทักษะปฏิบัติ เพื่อความเป็นหนึ่งของผู้ตื่นแล้วซึ่งวิทยาการดนตรี เป็นผลสืบทอดไปยังความเป็นผู้เชี่ยวชาญ สามารถใช้เป็นเครื่องมือประกอบสัมมาชีพดนตรีได้อย่างภาคภูมิใจ

เมื่อผ่านระดับความหวงสุดยอดซึ่งมีแวดวงเฉพาะ พิจารณาจากแผนภูมิข้างต้นแล้วภาพที่ปรากฏคือมีพื้นที่เล็กมากประหนึ่งหัวเหวอน งานวิจัยดนตรีจำนวนมากอยู่ในกรอบวง 3 กรอบที่ต่อจากความหวงสุดยอด ประกอบด้วยระดับความหวงมาก ระดับความหวงน้อย และระดับไม่หวง การเข้าถึงข้อมูลมีความเป็นไปได้สูง และพบงานวิจัยดนตรีใช้ข้อมูลที่เกิดจากระดับความหวงนี้ โดยทั่วไปแล้วบุคคลข้อมูลมักเป็นครูดนตรีผู้ใหญ่ ท่านดนตรีบางท่านไม่บอกปฏิเสธด้วยคำพูดให้นักวิจัยรู้สึกเสียใจ แต่คำพูดมักจะสัมผัสได้ด้วยสีหน้า น้ำเสียง ถ้อยคำ มีข้อที่น่าสังเกตคือนักวิจัยหลายคนมักนำทางเพลงของครูดนตรีแต่ละท่านมาศึกษาเปรียบเทียบ แนวคิดและวิธีนี้ไม่ดีและไม่ควรทำ ครูดนตรีหลายท่านไม่ต้องการให้เกิดการวิเคราะห์เปรียบเทียบ นักวิจัยจึงควรหลีกเลี่ยงแนวคิดหรือวัตถุประสงค์ในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตามมีตัวอย่างเกิดขึ้นเสมอเมื่อนักวิจัยเข้าไปทำงานภาคสนาม ต่อเพลงเดี่ยวชั้นฝีมือ ต่อทางร้อง ต่อวิธีขับรับเสภา และเกิดสะดุดระหว่างการดำเนินการวิจัย เพราะครูหรือนักดนตรีที่เป็นบุคคลข้อมูลปฏิเสธกลางคัน คือเป็นขั้นระดับความหวงมาก และท่านเกิดความไม่พอใจในตัวของคุณักวิจัยด้วยสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง ส่งผลให้งานวิจัยนั้นต้องเปลี่ยนหัวข้อ หรือปรับแนววิธีไปในลักษณะอื่นแทน แต่สำหรับระดับความหวงน้อยหรือระดับไม่หวงนั้นพบงานวิจัยลักษณะนี้มีจำนวนมากว่า โดยในสาระดนตรีที่น่าสนใจมีสาระทั่วไป เช่น การศึกษาเพลงทั่ว ๆ ไป ประเภทศึกษาโครงสร้างเพลง ระดับเสียงลูกตก แนวทำนอง ทางหรือสำเนียงเพลง ประวัติความเป็นมาของสำนักดนตรี ชีวิตและผลงานดนตรี เรื่องเล่าเชิงพรรณนา สาระในกระบวนการดนตรีศึกษา เนื้อหาสาระเหล่านี้เมื่อพิจารณาที่แผนภูมิจึงพบว่าพื้นที่ขยายใหญ่ขึ้นตามสัดส่วน มิใช่พื้นที่ของระดับความหวงสุดยอดครูดนตรีจึงไม่ให้ : ให้บ้าง : ไม่ให้บ้าง ตามความสำคัญและความสัมพันธ์ของครูดนตรีกับศิษย์ หรือนักวิจัยซึ่งเป็นบุคคลอื่น



สรุปอธิบาย ความหวังกับงานวิจัย

ทฤษฎี “ความหวัง” กับงานวิจัยดนตรี ความหวังเป็นทฤษฎีที่อธิบายความเป็นจริงในชั้นความลับของข้อมูลที่มีความสำคัญที่ต้องการรักษาไว้อย่างมีเหตุมีผล ความหวังจำแนก 4 ระดับ คือความหวังสุดยอด ความหวังมาก ความหวังน้อย และไม่หวัง แต่ละระดับมีนัยของความสำคัญแตกต่างกัน ทฤษฎีความหวังใช้ได้กับงานวิจัยหรือลักษณะการศึกษาอื่น ๆ ทั่วไป การนำทฤษฎีความหวังมาใช้ในการวิจัยดนตรี ให้พิจารณาถึงกรอบความหวัง 4 ระดับ ระดับความหวังสุดยอดนั้น นักวิจัยประเมินตนเองว่ามีความสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไร นักวิจัยต้องมีจริยธรรมในการวิจัย มีความเคารพในข้อมูลความหวังนั้น มีความจริงใจ ชี้แจงเจตนารมณ์ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างตรงไปตรงมา ในด้านขนบปฏิบัติของวัฒนธรรมดนตรี มีรายละเอียดที่นักวิจัยควรศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม นักวิจัยหลายท่านเป็นนักดนตรีไทยอยู่แล้วอาจไม่ยากหรือซับซ้อน ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมาจึงต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ศึกษา ไม่บิดเบือน ไม่ทำให้เกิดความเสียหาย คือมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อใดก็ตามที่บุคคลข้อมูลขอถอนตัวออกจากโครงการวิจัย ก็ควรโน้มตามแม้ว่าจะต้องยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนหัวข้อวิจัยก็ตาม เพราะมีปรากฏหลายกรณีที่ครุดนตรีผู้ซึ่งเป็นบุคคลข้อมูลสำคัญปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัย ทฤษฎีความหวังจึงเป็นข้อสรุปทางวิชาการที่ผ่านการปฏิบัติการใช้ในงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน ทั้งในงานวิจัยของนักวิจัยและงานวิจัยของนิสิตนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา การทำความเข้าใจหลักการของทฤษฎีนี้ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้นักวิจัยมองเห็นกระบวนการวิจัย เป็นกรอบทิศทางในการออกแบบงานวิจัย เมื่อหลักการมีความชัดเจน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลข้อมูลก็เกิดความสอดคล้องกัน ทั้งนี้จรรยาบรรณและจริยธรรมการวิจัยของนักวิจัยก็ต้องคำนึงถึง ให้ความสำคัญ และปฏิบัติอย่างเคร่งครัดด้วย